Marksizm Bibliyoteği No. III

V. İ. (Lenin)

KARL MARKS

IN

HAYATI FELSEFESİ SOSYOLOGİSİ

HİKMET KIVILCIM

1 9 3 5

İstanbul — Bozkurt Matbaası

İçindekiler

	SAHİFE
ÖN SÖZ	1
MARKSIN HAYATI	3
MARKSIN FELSEFE ve SOSYOLOJİSİ	10
Marksizmin üç kaynağından ilki	10
Filozofik materyalizm	14
Diyaleklik	19
Tarlhin maddeci kavranışı	22
Sınıf dövüşü	26
KARŞILIKLAR	31

ÖN SÖZ

1 — Cihan savaşı başlarken, rusça Granat ansiklopedisi «*Marks ve Doktrini*» hakkında Leninden bir makale istiyor. Fakat, makale 75 bin işareti geçmiyecek.. Lenin, 1914 temmuz ve ilk teşrinlerinde İsviçrede makaleyi kaleme alıyor. Ansiklopediye yazdığı 30/17 ilkteşrin 1914 tarihli mektubunda diyor ki: «Marksdan alıp buraya geçireceğim birçok fıkralardan büyük bir teessüfle vaz geç meğe katlandım. Bence, bir diksiyonerde (bilhassa marksizmin en münakaşeli meseleleri, meselâ felsefesi ile köylü meselesi, üzerine) fikralar alıp anmak mühimdir. Okuyucular Marksın bütün belli başlı düsturlarını el altında bulundurmalıdırlar, yoksa bir diksiyonerin hedefine varılmamış olur.» Aynı mektupte, Marksizmin bibliyografisi için ancak 15 bin işaret ayırdığını ve öteki, hele marksizmden önceki temayülleri kısa kesmeğe mecbur kaldığını bildiriyor. Leninin, bu makaleye sığdıramadığı «promarksist» temayülleri kısaca tamamlıyan bir makalesi var: *Marksizmin üç* kaynağı» adı ile, 1913 mart tarihli rusça «Tedrisat» mecmuasında çıkmış.. Biz, gerek «*Marks ve doktrini*» gerekse *Marksizmin üç kaynağı*» yazılarının ilk

felsefî ve sosyolojik fasıllarını birleştirip şu broşürcüğü çıkardık. Tekniğimiz böyle gerektiriyor. Marksizmin *ökonomisi*, *sosyalizmi*, *taktiği* bahıslarını «*Marksizm bibliyoteği*» mizin No. 4 ünde arayan bulacaktır. «Ökonomi politik hanı?» diyenler, *şimdilik*, kütüphanemizin «*Gündelikçi İş ile Sermaye*» adile çıkmış No 1 i ile «*kefafi nefs*» edebilirler.

Bu kitapta «öz Türkçeyi pişirelim» derken sözün «dibini yakmamağa» baktık ve bazı söz karşılıklarını gene koyduk.

2 — *Bu özlü yazıyı*:

a) *Kesesi ve vaktı dar olanlar okusun*: ucuzdur, kısadır.

b) *Kesesi ve vaktı bol olanlar okusun*: makrksizmi genişce etüd etmeğe bu kapıdan girilir; marksizm bir denizse bu yazı onun puslası olur.

c) *Marksizmin dostları okusun*: çünkü, Lenin, bir doktrini kepaze etmenin en kısa yolu, o doktrini toycasına müdafaaya kalkışmaktır, der.

d) «*Bitaraf*» *lar okusun*; Ola ki, «nalla mıh» aralığının diyalektiğine akıl erdireler.

e) *Marksizmin düşmanları okusun*: belki, ·ille çatacağız diye - marksizm kadar korkunç bir «*Düşünce devi*» nin ağzına lokma ve Evrene maskara olmak illetlerine ·bu *komrime* leştirilmiş öğüt- her hangi bir ilâç olur!

19-3-935

Hikmet Kıvılcım

KARL MARKŞ

Ailesi ve Tahsili

Karl Marks mayıs 1818 de Trev'de (Prusya hernanisi) doğar. Babası, avukat, yahudilikten 1824 de protestanlığa dönme. Ailesinin hali vaktı yerinde, kültürü var, ihtilâlciliği yok idi. Marks Trev kollejini bitirdikten sonra Bonn ve arkasından da Berlin üniversitelerine girdi; üniversitede Hukuk ve bahusus tarihle felsefe okudu. 1881 de Epikür felsefesi üzerine bir tez yazıp göstererek etüdünü başardı. Marksın o sıradaki kavrayışları henüz hegelci-idealist kavrayışı idi. Berlinde, Hegel felsefesinden tanrısız ve ihtilâlcı neticeler çıkarmağa bakan «solcu hegelciler» (Brüno Bauer vesaire) mahfiline katıştı.

Üniversiteden çıkınca, Marks Bonn'da kaldı, niyeti orada profesör olmaktı. Fakat mürteci bir politika güden ve 1882 de Ludwig Feuerbach'ı profesörlükten atan hükûmet Marksın 1832 de üniversiteye girmesine bir daha engel oldu ve aynı hükûmetin, 1841 de, genç profesör Bruno Bauer'in Bonn da konferanlar vermesini de yasak etmesi, Marksı her hangi bir üniversite makamı beklemekten vaz geçirtti.

Marks: Sol Hegelci ve Föyerbahcı

Bu sıralar , Almanyada sol hegelcilik alabildiğine açılıp ilerliyordu. Hele 1836 danberi, Ludvig Feuerbach (Föyerbah), teolojinin (ilâhiyatın) ten-

kidine girişir ve 1841 de *Hıristiyanlığın özü*, kitabile iyice benimsediği materyalizme doğru yönelir; 1843 de, *Gelecekdeki felsefenin prensibleri* eserini çıkarır. Engels, daha sonraları Feuerbach'ın bu yazıları hakkında şöyle yazar: «Bu eserlerin [doğrusu *Wesen des Christentums*'un] ne kurtarıcı bir tesir yaptığını insan kendi kendisinde denemeli. Biz [yani sol hegelciler; Marks da onlarla] birden bire Feuerbach'ın tilmizleri oluvermişizdir.»

Gazetecilikden ökonomistliğe

İşte o sırada, solcu hegelcilerle oldukça temas noktaları bulunan Rhenaninin radikal burjuvaları, Kolonya da, *Rehcnani gazetesı* adlı (1 ikiecikânun 1842 den beriye çıkan) bir muhelefet gazesi kurdular. Marksla Bruno Bauer buna başlıca kollâboratör gibi girdiler ve 1842 birinci teşrininde Marks gazeteye baş yazıcı oldu; bunun üzerine de Bonn'u bırakıp Kolonya ya geldi. Marksın idaresinde çıkan gazetenin inkılâpcı demokrasiye meyilverişi açiktan açığa belirdl; hükûmet gazeteyiilk önce iki kat hatta üç kat sansüre uğrattı, sonra 1 nisan 1843 de kapattı. [*] Marksın *Gazet rhenan* da çıkarttığı özenli makaleler aşağıda gösteriliyor; bunlardan fazla olarak Engels'in andığı bir mühim mekale daha varki Moselle vadisi bağcılarının ahvaline dairdir. Marks gazeteci hamaratlığı

[*] Rusca aslında yanlışlıkla "1 ikinci kânun» denir. Marks 17-18 martta gazete yazı heyetinden çekilmeğe mecbur kalmıştı. Ama, sansür bakanlığı 1843 ikinci kânun sonunda neşredilen emirnamede 31 marttan itibaren gazetenin yasak edildiğini bildirir.

sırasında ökonomi politik bilgisinin yetimsiz olduğunu anladı ve anlar anlamaz ateşli ateşli ökonomi politik etüdlerine girişti.

Evlenme; İnkılâpçı - yığıncı hız

1843 de, Marks çocukluk arkadaşı olan ve daha üniversetede okurken nişanlanmış bulunduğu Kreuznach Jenny von Westphalen ile evlendi. Karısı Prusyanın asil ve mürteci bir ailesindendi. Jenny von Vestphalen'in ağabiysi en mürteci bir zamanda (1850 ilâ 1858) Prusya İç bakanı oldu. Marks, 1843 güzünde, Arnold Ruge (1802-1850) ile birlikte radikal bir mecmua çıkarmak üzere Parise gitti; bu Ruge, sol hegelci, 1825 den 1830 a değin hapis, 1848 den sonra mülteci ve 1866 dan 1870 e değin Bismarka partizan olmuş bir adamdır. Fakt, *Deutsche fnzösische yahrebüche*: *Fransız Alman yıllığı* adını alan bu mecmuanın yalnız 1c. fasikülü çıktı. Almanyada gizlice dağıtılmasındaki güçlükler ve Marksla Ruge arasında çıkan düşünce ayrılıkları yüzünden kapandı. Marks, bu mecmuada yazdığı makalelerde artık bize «her neki varsa hepsini amansızcasına tenkit etmeği» ve hele «silâhların tenkidini» vaız eden, yığınlara ve prolataryaya ses veren bir inkılâpcı gibi gözükür.

Engels - Sosyolizm - Lig — Manifest

1844 eylülünde, Friedrich Engels birkaç gün için Parise gelir ve gelir gelmez Marksın sıkı fıkı dostu olur. Her ikisi de, o zaman Pariste kaynaşan ihtilâlcı grupların yangınlı yaşayışına en hamarat kişiler olarak katıştılar.

(En başta gelen Prudon'un doktrini idi, ki Marx 1847 de çıkan *felsefenin yoksulluğu* eserile bu doktrini yerin dibine batırmıştı); Marksla Engels, çeşit çeşit küçük - burjuva doktrinlerine yaylım ateş açarakdan, inkılabcı *proletarya sosyalizmi* nin nazariye ve taktiğini, veya ilmî sosyalizmi (marksizmi) yoğurdular (bu 1844-1848 yıllarındaki Marksın eserlerine bakıla). 1845 de, prusya hükümetinin dileği üzerine Marks, tehlikeli bir ihtilâlcıdır diye, Parisden kovuldu. Brüksele gitdi yerleşdi. 1847 ilkbaharında Marksla Engels *Komünistler Ligi* denilen gizli bir propağanda cemiyetine üye (âzâ) yazıldılar, ve bu Lig'in İlc. (Londra, ikinciteşrin 1847) kongrasında özenli ve değerli bir yer tutdular. Bu kogre onlara, 1848 şubatında neşredilen ünlü *Komünist Partisi Manifesti* nin kaleme alınmasını ısmarladı. Bu eser, yeni dünya kavrayışını, sosyal yaşayış alanına da yayılan önü sonunu tutar, neticeli materyalizmi, en geniş ve en derin tekâmül ilmi olarak anlatılan diyalektiği, yeni bir cemiyetin, yüksek sosyalizm cemiyetinin yaradıcısı olan proletaryanın sınıf dövüşü nazariyesini ve işçi sınıfının tarihî cihan inkilâbcılığı rolünü dâhiyane bir apaçıklık ve dubduruluk ile açıb anlatır.

Marks pratik ihtilâlcı

1848 Şubat inkılâbı patlak verdiği zaman, Marks Belçikadan kapıdışarı edildi. Tekrar Parise geldi. Mart inkılâbından sonra orayı da bırakıb Almanyaya döndü ve Kolonyada yerleşti. İşte, Marksın baş ya-

zıcısı olduğu *Yeni Rhenani Gazetesi* 1 haziran 1848 den 19 mayıs 1849 a değin orada çıkdı. Yeni nazariye, 1848-1849 daki inkılâbcı vakaların akışı, ve ondan sonra bütün acun ölkelerinin proletaryacı ve demokratik hareketleri ile doğruluğunu belli etti. Marks üstün gelen aksi-inkılâb tarafından ilkönce mahkemeye verildi, sonra Almanyadan kapı dışarı edildi (16 mayıs 1849). Gene Parise geldi, oradan da gene 13 haziran 1849 nümayişinden sonra kapı dışarı edildi, sonra Londraya geçerek orada son günlerinedek yaşadı.

Sürgünlük - Yoksulluk - Didişme - Nazariye

Bu sürgün yaşayışının şartları, Markala Engels arasındaki (1912 de basılan) mektübleşmenin pek özgülü olarak görterdiği gibi, haddan aşğın kertede» üzücü ve ezici idi. Marks ile ailesi yoksulluktan tam manasile kırılıyordu; eğer Engelsin bir teviye ve canı-yürekten yaptığı malî yardım olmasaydı, Marks yalnız *Sermaye* adlı eserini başaramamakla kalmıyacak, belki de çekinilmez bir suretde yoksullukdan düşüb ölecekti. Bundan başka, küçük-burjuva sosyalizminin, umumiyetle proletaryacı olmıyan sosyalizmin üstün duran doktrinleri ve akıntıları, Marksı, hiç durmaksızın, dinmiyen bir dövüş tutdurmağa bazan en kendinden geçiriçi en yersiz şahsî saldırışlara girişmeğe zorluyordu (Herr Vogt). Mültecilerden uzakta duran Marks, bir sıra tarihî emekleri içinde, bilhassa ökonomi politik etüdüne kendisini vererekten, kendi materyalist nazariyesini yoğurdu.

Marks, Ökonomi politik ilmini, *Ökonomi politiğin tenkidine girişiş* (1859) ile *Sermaye* (1c cild, 1867) adlı eserlerinde altüst etdi (ileride Marksın *doktrini* ne bakıla).

İnkılâplar - İlk Enternasyonal - Komün

50 yıllarının sonralarına doğru ve 60 yılları sırasında demokrasi hareketlerinin alevlenişi Marksı yeniden pratik çalışmağa çağırdı. Ünlü birinci İnternasyonalın, *İşçilerin uluslar arası cemiyeti* nin Londrada kuruluşu 1864 (28 eylül) tarihinde olmuştur. Marks, İlk İnternasyonalın canı oldu, aynı suretle İnternasyonalın ilk çağırışının [Adresinogürâl) ve pek çok karar, bildiriş ve beyannamelerinin de yazıcısı gene Marks oldu. Marks, başka başka memleketlerin amele hareketlerini bir arada toplamağa uğraşaraktan proletaryacı - olmıyan, marksizimden - önceki ayrı ayrı sosyalizm biçimlerini (Mazzini, Prudon, Bakunin, ingiliz liberal tradünyonizmi, Almanyadaki sağa doğru lasalcı gidib - gelişleri, ve ilâh.) Ayni bir yola yöneltmenin yoluna bakarakdan, bütün bu tarikatlarla mekteblerin nazariyelerini tepeliyerekden, başka başka memleketlerin proletarya dövüşleri için biricik bir taktik yaratdı. Marksın 1871 de inkılâpçı olarak, *güre ve dövüş adamı* olarak, o kadar içine işlemiş, o denlü uygun ve yerinde, öyle parlak bir görüşle *Fransada sivil savaş* adlı kitabında ölçüp tarttığı Paris Komunası (1871) yıkıldıktan sonra; İnternasyonal içinde bakuninci [anarşist] lerin kışkırtdıkları ikilikten sonra, İnternasyonal Avrupada kalamadı.

İlk Enternasyonalın ve Marksın sönüşü

1872 Lâ Hey kongresinden sonra, Marks İnternasyonalın umumî Konseyini New Yorka kaldırtdı. İc. İnternasyonal tarihî vazifesini başarmış ve yerini yeni bir çağa bırakmışdır ki, bu çağda işçi kımıldanışı bütün acun ölkelerinde sonsuzcasına daha *enli* ve daha hatırı sayılır bir açılışa kavuştu, o çağda her ulusal devlet temeli üzerinde, *yığıncı* bir amele sosyalist partisi kuruldu.

İnternasyonal içinde durmaksızın saçtığı hamaratlık, daha da yaman uğraşmalara bağlı olan nazarî emekleri üzerine binince, bunların verdiği yorgunluk, en sonunda Maaksın sağlığını ve sıhhatını şarsdı. Marks Ökonomi politiğin biçimini deyiştirme emeğinin ardını bırakmadı ve, bir sürü yeni vesikalar derliyerekten ve birçok dilleri (meselâ, rusçayı) etüd ederekten *Sermaye* eserini başarmağa çalışdı, amma hastalık *Sermaye* sini sonuna erdirmesine engel oldu.

2 Birincikânun 1881 de, karısı öldü: 14 mart 1883 de Marks, koltuğu içinde, mışıl mışıl son uykusuna daldı gitdi. Marks, karısı ve (hemen hemen aile üyesi sırasına geçmiş, olan) hizmetcileri Héléne Demuth ile birlikde Londrada Highgate mezarlığına gömüldü.

Marksın filozofik ve sosyal doktrini

Marksın görüş ve doktrinlerinin topuna birden *marksizm* denir. Marks XIXc. yüzyılın üç belli başlı düşünce akıntısını süreklileştirib başardı, bu üç cereyan insanlığın en ilerlemiş üç milletinden geliyordu: Klasik alman felsefesi, klâsik ingiliz ökonomi politiği ve alelumum fıransız ihtilâl doktrinlerile bağlı olaraktan fransız sosyalizmi. Marksın düşüncelerindeki göze çarpan mantık gücünü ve güreli derlitopluluğu Marksın muarızları bile teslim ederler; bu düşüncelerin topu birden modern materyalizmi, ve modern ilmî sosyalizmi, bütün medenî ölkelerdeki amele hareketinin nazariyesini ve proğramını meydana getirir; bu cihet bizi, marksizmin öz içini, yani, Marksın ökonomik doktrinini anlatmazdan önce, Marksın alelumum dünyayı kavrayışı üzerinde kısaca bir kalem denemesi yapmağa zorladı.

Marksizmin üç tamamlayıcı kısmı ve üç kaynağı [ndan ilki]

Sosyal ilimlerde bitaraflık yok

«Marksın doktrini bütün medenileşmiş dünyada

(gerk resmî gerek libaral) burjuva ilminin en büyük düşmanlığını ve en büyük kinini üzerine çekiyor: burjuva ilmi marksizmi bir çeşit «muzur tarikat» sayıyor. Burjuva ilminden başka türlüsü de beklenemezdi, çünkü sınıflarin dövüşü üzerine temel atmış bir cemiyette «bitaraf» sosyal ilimler bulunamazdı. Liberal veya resmî *her* ilim, şu veya bu suretle, ücretli köleliği *müdafaa* eder; marksizm ise bu köleliğe karşı dinmez bir savaş açmıştır. Bir ücrelli kölelik cemiyeti içinde bitaraf bir ilim istemek, sermayenin kazancı zararına amele ücretlerini arttırmanın gerekip gerekmediğini bilmek meselesinde fabrikacılardan bitaraf olmalarını dilemek kadar çocukça bir toyluktur.

«Fakat hepsi bu kadar değil. Felsefe ile soysal ilmin tarihi tam bir durulukla isbat ediyor ki, marksizmde ünüversel medeniyetin düpedüz inkişaf yolu *dışarısına* fışkırmış kapalı ve kaskatı bir doktrine veya bir «tarikatçılığa: sektarizme» benzer hiçbir yan yoktor. Bunun iyice aksine olarak, Marksın bütün dehası da tamam bu ileri insanlık duşüncesinin vaktiyle koymuş olduğu dâvâları halletmekten ibaret kaldı. Marksın doktrini, felsefenin, ekonomi politiğin ve sosyalizmin en büyük mümessillerinin doktrinlerinin düpe düz ve doğrudan doğruya *süreklileştirilmesi, devam ettirilişi* gibi doğdu.

Marksizm en yüksek düşünce âbidesidir

«Marksın dokrtrininin gücü ucsuz bucaksızdır. Çünkü Marksizm doğrudur haklıdır. Marks

doktrini tamam ve iyice düzenlidir; insanlara öyle tekmil bir dünya görüşü verir ki, bu görüş hiç bir burjuvaca zulmü müdafaa etmekle uzlaşmaz. Marksizm, XIX c. yüzyılda insanlığın alman felsefesinde, ingiliz ekonomi poliğir.de ve fransız sosyalizminde en iyi olarak yarattağı her şeyin tabiî halefidir.

«Marksizmin aynı zamanda üç tamamlayıcı kısmı da olan bu üç kaynağı üzerinde duracağız.

Marksizm ve XVIIIc. asır felsefesi

«*I. Materyalizm* marksizmin felsefesidir. Avrupanın bütün asrıhâzır tarihi esnasında ve hele, birikmiş Orta Çağ artıklarına karşı, fikirlerdeki ve müesseselerdeki derebeyliğe karşı kestirip attırıcı bir savaşın açıldığı Fransada XVIII c. yüzyılın sonunda materyalizm keskince mantıkî neticeli, bütün tabiat ilimlerinin prensiplerine uygun, bâtıl itikatlara, mürailiğe, vesaireye düşman biricik felsefe oldu. Bu yüzden demokrasi düşmanları mataryalizmi «reddü cerh» etmeğe, itibardan düşürmeğe, iftirala boğmıya çabaladılar; daima şöylece veya böylece dinin korunmasına veya tutumuna varan muhtelif felsefece idealizm biçimlerini müdafaa ettiler.

«Marksla Engels felsefcce mataryalizmi kuvvetle müdafaa ettiler ve mataryalizmden her sapıtmanın ne derin yanlışlıklara gömüldüğünü bir çok kereler gösterdiler. Marks ile Engelsin fikirleri en aydın ve en tafsilâtlı olarak Engelsin: *Ludwig Feuerbach* ve *Anti - Düring* adlı eserlerinde anlatılmıştır - bu iki

eser - *Komünist Partisinin Manifesti* gibi - her şuurlu işçinin başı ucunda duracak gözde kitaplarındandır.

Hegel+Föyerbah—Diyalektik materyalizm

«Fakat Marks XVIIIc. yüzyılın materyalizminde dayanıb kalmadı, felsefeyi daha ileriye itib yeddi. Mataryalizmi klasik alman felsefesinin kazançları ile ve bahusus, bir yandan Föyerbah materyalizmine kapı açan, Hegel sistemi ile zenginleştirdi. Bu kazançların belli başlısı *Diyalektikdir;* diyalektik en tam, en derin ve darkafalılığı en saymaz bir tekâmül ilmi, maddeyi bize ardı arası kesilmez inkişafı içinde gösteren ilimdir. Tabiat ilimlerinin en son keşifleri - radyum, elektronlar, unsurların istihalesi - burjuva filozoflarının doktrinlerine ve eski çürümüş idealizme doğru «yeniden» yüzgeri edişlerine rağmen, bu keşifler, Marksın diyalektik materyalizmini en parlak güzelliği ve üstünlüğü ile, muhteşem bir surette teyit ettiler.

Cemiyetin ve Tarihin materyalizmi

Marks, Felsefece materyalizmi, derinleştirerek ve inkişaf ettirerekden, tâsonuna değin açıp iletti ve materyalizmi tabiat bilgisinden *insan cemiyetinin* bilgisine geçirip yaydı. Marksın *tarihî materyalizmi* ilmî düşüncenin en büyük fütühatı ve utkusu oldu. Ondan önce tarihin ve siyasetin kavranışında hüküm süren mahşerin ve gelişigüzelliğin yerine, şayanı hayret bir surette başarılmış, kotarılmış, derlidüzenlileştirilmiş bir ilim geçti; bu ilim, soysal bir teşkilât biçiminden, istihsal güçlerinin büyümesi dolayısiyle, daha yüksek başka bir soysal biçimin nasıl

inkişaf edip çıktığını, - meselâ derebeylikten sermayedarlığın nasıl doğduğunu gösterir.

«Nasıl ki insan bilgileri insanın dileğine bağlı olmıyarak mevcut bulunan tabiatı, yani inkişaf akışı içindeki maddeyi bir ayna içinde imişcesine aksettirip gösteriyorsa, tıpkı öylece *sosyal bilgiler* (yani felsefece, dince, politikaca, vesairece edinilmiş kanaatler ve doktrinler] dahi cemiyetin *ökonomik rejimini* bir ayna içinde imişcesine aksettirirler. Politik meseleler bir ökonomi temeli üzerinde, üstyapı olarak gelir kurulurlar. Meselâ, bu günkü Avrupa Devletlerindeki muhtelif politika biçimlerinin, nasıl, burjuvazinin proletarya üzerindeki hâkimiyetini kuvvetlendirmeğe yaradıklarını görüp anlıyoruz.

«Marksın felsefesi insanlığa ve hele işci sınıfına kudretli bilgi âletleri veren başarılmış bir felsefece materyalizmdir.» [Marksizmin öieki ekonomi ve sosyalizm kaynakları sırasında görülecektir. *Marksizm Bibliyoteği*: No. Vle bakıla. H. K.]

Filozofik materyalizm

Marks - Föycrbah - Materyalizm

Marksın fikirleri 1844 - 1845 lerde erginleşir. Bu yıllardan beriye, Marks mataryalist oldu, ve bilhassa L. Föyerbach'ın taraflısı oldu; Maksın Föyerbah'da, hatta daha sonraları bile, zaif bulduğu yanlar, ancak mantıkla materyalizm gnişliği bakımından gözüken kifayetsizlikti. Marks, «tarihte iz bırakan» Föyerbahın cihan tarihindeki değerini onun bilhassa Hegel ide-

nlizmi ile iyiden iyiye kopuşmasında ve materyalizmi teyit ve berk edişinde bulur.

Filhakika Marks şöyle yazar;

«XVIIIc. yüzyılın fransız filozofisi ve bahusus «ingiliz ve fransız materyalizmleri yalnız mevcut «politik müesseselere karşı, mevcut dine ve ilâhiyete «karşı savaş açmakla kalmadı... «makûl bir felsefe» «ye karşı gelen «mübalâğalı bir spekülâsyon «(teakkul)» anlamındaki her türlü metafizik ile de dövüştü» (*Oğuz Aile*).

Marks - Hegel - Diyalektik

«Hegele göre, diyordu Marks. hatta fikir adını «vererek, başlıbaşına bir süje kılığına sokduğu «düşünce, realitenin (olan bitenin) yaratıcısı dır... «Bana göre, fikirler âlemi insan ruhu içine göçmüş «ve orada ifade bulmuş maddeler aleminden başka «bir şey deyildir» (*Sermaye*).

Marksın bu materyalist felsefesi ile biteviye mütabık olan F. Engels, elyazısı halinde iken Marksın okumuş bulunduğu *Anti - Düring* eserinde bu felsefeyi izah ederken, şöyle yazar:

«... bütün varlığın birliği varoluşundan ibaret «deyildir... bütün-varlığın gerçek birliği maddeliğinden «ibaretdir ve bu maddelik... tabiat ilimlerile felse«fenin uzun ve emekli bir tekâmülü ile ıspat edil«mişdir... *Hareket maddenin mevcut oluş tarzı, var «oluş suretidir.* Hiç bir vakıt hiç bir yanda hareket«siz madde olmamıştır ve olamaz... Hareketsiz «madde maddesiz hareket kadar anlaşılmaz kalır...

«Fakat, bunun üzerine insan, düşünce ve şuur nedir «ve nereden gelir diye kendi kendisine sorarsa, düşün- «ce ile şuurun insan beyninin mahsulleri oldukları ve «bizzat insanın bir tabiat mahsulü bulunduğu, içinda «bulanduğa vasatda ve o vasatla birlikte insanın da «inkişaf etiiği neticesine varılır ve o zaman «kendiliğinden anlaşılırki, en son tahlilde insan «beyninin mahsulleri de gene tabiat mahsulleridir- «ler ve beyin mahsulleri tabiatla nifak halinde değil «vifak halinde bulunurlar... Hegel idealist idi, yani, «ona göre kafasındaki fikirler dışarıda var olan, "gerçek hadise ve nesnelerin bir kopyası değildi «[Engels, asıl yazısında; *Abbilder* (suret), bazan da «istinsah» *Abklatsch* der], belki tersine, nesneler «ile nesnelerin geçirdikleri tekâmüldür ki. Hegele «kalırsa, Fikir'in gerçekleşmiş hayallerinden başka «bir şey deyildirler, ve bu Fikir daha evvelce, artık «ne bileyim nerede, varlık âleminin mevcudiyetinden «önce mevcutdur.»

Varlık düşüncenin anasıdır

Engels'in *Ludvvig Feuerbach* adlı bir kitabı var, ki onda Föyerbahın felsefesi hakkındaki kendisinin ve Marksın fikirlerini anlatır. Ancak Hegel, Föyer- bah ve tarihin maddeci kavranışı üzerinde Marksla birlikde (1844-1845 de) yazdıkları eski elyazısını tekrar okudukdan sonra basılmıya verdiği bu kita- bında, Engels der ki:

«Her felsefenin ve bahusus her yeni felsefenin «temelli meselesi, düşünce ile varlık arasındaki mü- «nasebetler meselesidir... İlkönceki unsur, en eski

«eleman nedir?». Bu sorguya verdikleri cevaba göre «filozoflar iki ayrı ordugâha bölünürlerdi: tabiate «bakarak ruh daha önce gelir diyen ve, bu yüzden «her ne çeşidde olursa olsun dünyanın, madde acu- «nunun yaratılmış bir nesne idüğünü kabul edenler.. «idealizm ordugâhını kurarlardı. Ötekileri, tabiatı «ilköece gelmiş eleman sayanlar, çeşit çeşit mater- «yalist okulalarına girerlerdi» (Fr. Engels: *Ludvvig Föyerbah ve klasik felsefenin sonu.*)

Mürteci felsefeler

(Felsefe bakımından) materyalizm ile idealizmin başka herhangi bir türlü kavranışı karışıklıktan başka bir şey çıkarmaz. Marks, yalnız, daima şu veya bu suretle dine bağlı kalan idealizmi deyil, fakat bahusus bu günlerde ortaklığa pek yayılmış bulunan, Hume ile Kantın bakımını. anyostisizmi, kritisizmi, pozitivizmi de, her ne kılıkta ortaya çıkarlarsa çıksınlar hepsini, kategorikman yanına uğratmadı; çünkü bu son çeşidde bir felsefeyi «mürteci» buldu, idealizme verilmiş bir imtiyaz, ve, «pratikte, materyalizmi, bir yandan herkesin önünde inkâr ederken, ötede gizli kapaklı olarak bir kabul ediş» (Fr. Eng: *Ludvvig Feuerbach*) gibi saydı. Bu hususda, Marksla Engelsin yukarıda anılan eserlerinden maıda, Marksın Engelse 12 ikincikânun 1866 da gönderdiği mektübe bakıla; Hüksley «son yıllarda olduğundan daha materyalist» gözükür ve «düşündüğümüz zaman, asla materyalizimden ayrılamadığımızı» bildirir; Marks aynı zamanda Hüksleyi anyostisizme ve Hume na-

zariyesine doğru bir «gizli kapıcık» açmakla itham eder.

Hürriyet zaruretin şuura geçişidir

Marksın hürriyetle zaruret arasındaki münasebete dair olan kanaatını unutmamak özenlidir: «Hürriyet zarureti anlamakdan ibaretdir. Zaruret *ancak anlaşılmaz kaldıkça kör* (bir zaruret) *dir.*» (*Anti - Düring*). Bu, tabiatı güden kanunların tanınması, zaruretin diyalektik bir suretde hürriyet biçimine geçişinin tanılmasıdır (zaruretin hürriyet biçimine geçişi, tıpkı kavranılmış deyil belki kavranılabilir olan «bizatihi şey: nesnenin kendisi»nin «nesnelerin özü» nden «hadise» ye geçer gemez «bizim için nesne» haline girişi gibidir).

Sapık materyalizmler

Föyerbahın ki (ve hele Büchner Vogt Moles chotların « bayağı » materyaliz mi) de birlikde olmak üzere bütün «eski» materyalizmin öz yanlışlığı, Marksla Engelse göre, şu noktalardadır: 1. «özbeöz mekanik» olmak [olan biteni makinevarî anlamak], çünkü en son kimya ve biyoloji (ve, bugüne bugün, şunu da ilâve etmek uygun düşer: ıstıfa kanunu) ilerleyişlerini hesaba katmazdı; 2 ne tarihe ne de diyalektiğe uymayış (bilâkis, diyalektiğe zıd yönde metafizik oluş) ve tekâmül bakımını ne mantıkî - neticelicesine ne de üniveselcesine her şeye tatbik edemeyiş; *3.* «İnsanın özü»nü (tarihin elle tutulurcasına, muşahhas bir suretde bellileştirildiği) bir «sosyal münasebetler topu» gibi görecek yerde "mücerret„ olarak kavramak; böylece «eski» materyalizm, varlık âlemini «tefsir» etmekten başka bir şey yapmıyordu; o ise

ki mevzubahis olan o alemi «deyiştirmek» di; başka deyimle, eski materyalizm «*pratik inkılabcı hamaratlığ*»ın çapını ve değerini kavrayamıyordu.

Diyalektik

Hegeli ayakları üstüne kaldırış

Marksla Engels Hegel Diyalektiğini en geniş, en doğurucu, en derin bir inkişaf doktrini, klasık alman felsefesinin en büyük bir kazancı sayarlar. İnkişaf prensibi ile tekâmül hakkında söylenmiş diyalektikden başka her formül onlara dar, yoksul, tabiatte ve cemiyetde (bazan sıçramalar, katastroflar, devrimlerlc göze çarpan) tekâmülün gerçek gidişini sakatlıyan, baltalıyan düstürlar gibi gözükür.

«Şuurlu diyalektiği, tabiatin ve tarihin materya-«listçe kavranılışı adlı doktrinimiz içine alarakdan, «Alman idealist felsefesinden sıyrılıb kurtaran, şüb-«hesiz hemen hemen yalnız Marksla ben olduk. Ta-«biat diyalektiğin mihenk ve deneme taşıdır. Ve şu-«rasını söylemek gerektir ki, modern tabiat ilimleri «bu deneme için fevkalâde zengin ve bol, yığını «daima artan malzemeler sunar [bu, radyum, elekt-«ronlar, unsurların istihalesi, vs keşfedilmezden ön-«ce yazılmıştı. L.] ve bu yığın yığın malzemeler «su götürmezcesine ispat ederler ki, tabiat metafi-«zikçe deyil diyalektikçe işler.» (*Anti During*).

Varlık hareket ve deyişiştir

Engels yazar: «Büyük temelli teze göre varlık «âlemi bir donakalmış nesneler kompleksi deyil, «belki bir processüs, bir gidiş bir oluş - yokoluş

«kompleksi sayılmalıdır, ki, bu gidiş kompleksinde, «görünüşde durgun, mustakar gibi gelen nesneler, «tıpkı beynimiz içinde bırakdıkları zihin parıltıları, «yani fikirler gibi, ardı arası kesilmez bir sıra bir «birini kovalıyan konakları baştan başa geçer du«rurlar..., böyle söyleyen büyük temelli tez, bahu«sus Hegelden beri umumî şuura o denlü derinden «derine işlediki, tezin bu şekline karşı çıkacak mua«rız hemen hemen kalmadı. Şurası doğru ki, bu te«melli tezi *nazariyede kabul etmek başka şey*, ve «etüd edilen bütün alanlara, perakende realiteye, «*ayrı ayrı olan her bitene tatbik etmek* başka şeydir». «[Diyalektik felsefe] nin önünde nihaî, bitirim, «mutlak, oğuz ve mukaddes olan hiç bir şey yok«dur; o her şeyin geçmişini ve her şeye geçmişini «gösterir; ve onun için ardıarası kesilmez oluş - yo«koluşdan, tekevvün ve geçişten, sonsuzcasına yu«karıya - çıkış gidişinden başka hiç bir şey mevcut «değildir; ve diyalektik felsefenin kendisi de, bu «oluş yokoluşun, geçişin, çıkış ve gidişin beynimiz «içine vurmuş parıltısından başka bir şey deyildir.» (*Ludvvig Feuerbach*).

Düşünce ve bilgi varlıktan doğar

Demek, Marksa göre, diyalektik «dışarı aleminin olduğu kadar insan düşüncesinin de umumî hareket kanunlarının ilmidîr.»

İşte Hegel felsefesinin bu devrimci görünüşünüdür ki Marks kabul etti ve inkişaf ettirdi. Diyalektik maddecilik "ilimlerin yukarısında yerleşmiş bir fel-

sefeyi artık ne yapsındı... Bütün eski felsefeden, arta kalan ve kendi varlığını muhafaza eden şey, — düşüncenin nazariyesi ile kanunları, formel mantık ile diyalektikdir.» *(Anti Düring)* Hegel'in diyalektiği kavrayışında olduğu gibi, Marksın kavrayışındaki diyalektiğin de içinde, bugün bilgi nazariyesi veya gnoséologie adı verilen şey bulunur; ki bu bilgi nazariyesi de aynı ile tarihî bakımdan, bilginin nereden çıkdığını, nasıl inkişaf etdiğini, bilgisizlikden bilgiye geçişi mütalea ederekden ve umumîleştirerekden yer tutmalıdır.

Diyalektik materyalizmin vasıfları

Zamanımızda, inkişaf fikri, tekâmül fikri sosyal şuurun hemen tekmilinin içine işledi, ama Hegel felsefesi yolundan başka bir yolla işledi. Bununla beraber, Hegele yaslanarakdan Marksla Engelsin düstürlaşdırdıkları biçimdeki tekâmül fikri, ortalıkda dolaşan tekûmül fikrinden çok daha geniş, içce, muhtevaca çok daha zengindir. Kullanıla gelen doktrinden çok daha zengin olan bu marks doktrinindeki diyalektiğin bir kaç göze çarpan karakteri şunlardır: vaktiyle tanınmış merhaleleri göz önünde canlandırır görünen, ama başka bir biçimde, daha yüksek bir kertede canlandırır görünen bir inkişaf («inkârın inkârı»), düz çizgi halinde deyil de adeta halezonî çizgi halinde giden bir inkişaf, aksaya aksuya, katastroflar, kıyametler, ihtilâller, «ilerleyici gidiş içinde kopu kopu vermeler», yapa yapa olan bir inkişaf, kemmiyetin keyfiyet haline geçişi, iç

ıztırarların inkişaf biçimine girişi, bu inkişafın, belli bir hadisenin sınırları içinde veya belli bir cemiyetin göbeğinde, bir cisim üzerine tesir eden birbirinden ayrı kuvvet ve temayüllerin çatışmaları ve çarpışmaları ile kışkırtılmış olması, bir tek ve ayni hadisenin *bütün* görünüşleri arasında çözülmek nedir bilmez, sıkı bir bağlılığın ve karşılıklı — tabiiyetin bulunması. (Marksın 8 ikincikânun 1867 de Engelse yazdığı mektuba bakıla, orada Marks, materyalist diyalektikle karıştırmanın saçma olacağını söylediği Steln nazariyesinin «kat'î üçfusluluk» larile alay eder.)

Tarihin maddeci kavranışı

Tabiat + Cemiyet ilimleki birleşir

Marks, eski materyalizmin mantıksızlığını ve yarımyamalak oluşunu şuurla anladığı için "cemiyet ilmini, yani tarihî ve felsefî denilen ilimlerin topunu birden, materyalist temelle uygun düşürtmek, ve materyalizme dayanarak cemiyet ilmini yeni başdan kurmak» [*Ludvvig Feuerbach*] gerektiği kanaatine gelmişti. Eğer, umumiyetle materyalizm şuuru mevcudiyetle izah ediyor, düşüncenin sebebini varlıkta buluyor, ve varlığın sebebini düşüncede bulmuyorsa, aynı materyalizm insanlığın sosyal yaşayışına tatbik edilince, orada da *sosyal* şuurun *sosyal* varlıkta izahını bulmasını elbet ister. Marks der ki:

«Teknoloji (zanaatlar ve ayğıtlar ilmi), insanın «tabiat karşısındaki hamartlığının, insan yaşayişını «doğrudan doğruya istihsal edişdeki gidişin, ve

«dolayısile de, bu istihsal edişten fışkırıp çıkan «yaşama şartları ile zihin mefhumlarının, düşüncele- «rin sebeplerini açığa vurdurur.»

Tarihin gidişini ekonomi tayin eder

Marks, *Ekonomi Politiğin tenkidine sokuluş* adlı eserinin ön sözünde, insan cemiyeti ile tarihine tatbik edilmiş materyalizmin temelli tezlerini tam bir düstur halinde şöylece verir, anlatır:

«İnsanlar, yaşamak için sosyal istihsalde bulu- «nurlarken, birbirlerile belli, zarurî, iradelerine «bağlı olmıyan bir takım münasebetlere, istihsal mü- «nasebetlerine girişirler; bu istihsal münasebetleri «insanların maddî istihsal güçlerinin belli bir inki- «şaf kertesine karşılık ve uygun düşer. Bu istihsal "münasebetlerinin topu birden cemiyetin ekonomik «yapısını, gerçek temelini teşkil ederler, ki bu teme "lin üzerinde hukukî ve politik bir üstyapı yükselir, «gene o temele uygun olarak ta belli sosyal şuur biçim- «leri karşılık gelir. Maddî yaşayışın istihsal tarzı sos- "yal, politik yaşayışın ve umumiyetle manevî hayatın «gidişini şartlandırır. Gerçek olan biteni, realiteyi «insanların şuuru tayin etmez, bilâkis, insanların «şuurunu sosyal olan biten (içtimaî realite) tayin «eder. İstihsal güçleri herhangi bir inkişaf kertesine «geldiler mi idi, o zamana değin içlerinde inkişaf «ettikleri mevcut istihsal münasebetleri ile, yahut «istihsal münasebetlerinin hukukça deyimlendirilmesi «olan, mülkiyet münasebetlerile çatışırlar, Bir za- «manlar istihsâl güçlerini inkişaf ettirici biçimlerde

«olan bu müasebetler, şimdi o güclere engel olmağa «başlarlar. Derken sosyal bir devrim, bir içtimaî «inkilâp çağıdır açılır. Ekonomi temelinde olan de- «yişiklik, azçok yavaşlık veya çabuklukla, bütün «o yüce üst yapının altını üstüne getirir. Bu gibi «altüstlükler gözönüne getirildi miydi, daima - fizik «ve tabiat ilimlerinin yardımı ile sadikane ölçülüp «biçilmesi gerek olan - ekonomik istihsal şartlarının «maddî altüstlükleri ile hukukî, polotik, dinî, artis- «tik veya felsefî biçimleri, sözün kısası, insanların «o çatışmayı [istihsâl güçleri ile münasebetleri ara- «sındaki ihtilâfı] şuurlarına geçirdikleri ve sonuna «kadar yedip götürdükleri ideoloji biçimlerini bir «birinden ayırdetmek mühim ve özenli olur. Nasılki «bir adamın ne kıratta olduğu o adamın kendi ken- «disi hakkında beslediği fikirlerle ölçülmezse, tıpkı «öylece bir böyle altüstlük çağının ne olduğu da o «çağın kendi kendisi hakkında edinmiş olduğu düşün- «celerle kestirilemez, bilâkis bu edinilmiş düşünceleri «ve şuuru o çağdaki maddî yaşayışın tezatları, çatış- «maları ile, sosyal istihsal güçleri ile istihsâl müna- «sebetileri arasındaki ihtilâf ile izah etmek gerektir. «Ana çizgilerinde taslaklaştırılacak olurlarsa görü- «lür ki, asyaî, antika, derebey ve modern burjuva «istihsâl modaları, bir o kadar sosyal ekonomi bi- «çimleşmelerinin ilerileye gelmiş çağları diye «gösterile bilirler„. (Marksın 7 temmuz 1866 tarihile «Engels'e yazdığı mektupdaki kısa formüle bakıla:

«İstihsal vasıtalarınca bellileştirilmiş iş teşkilâtı hakkındaki nazariyemiz».)

Sapık tarih felsefeleri ve marksizm

Tarihin materyalistçe kavranışı, yahut daha doğrusu, materyalizmin mantikî ve varımlı bir surette sosyal hadiseler alanına götürülüp yayılması, ondan önceki tarih nazariyelerinde görülen iki öze ait yanlışlığı bertaraf etti, çıkarıp attı. Evvelâ, ondan önceki tarih nazariyeleri insanların tarihteki faaliyetlerinin tutsalar tutsalar ençok ancak ideolojik sâiklerini, fikirce esbabi mucibelerini gözönünde tutuyorlar, bu saikleri ve esbabı mucibeleri neyin doğurttuğunu araştırmayor, sosyal münasebetler sisteminin inkişafını güden objektif, elle tutulur kanunları kavramıyor ve bu münasebetlerin köklerini maddî istihsalin inkişaf kertesinde aramıyordular. Saniyen, ondan önceki nazariyeler halk *yığın* larının yaptığı tesiri bütün bütüne ihmal ediyorlardı. Halbuki tarihci materyalizm, ilk defa olarak, kitlelerin yaşayışındaki sosyal şartları ve bu şartların uğradıkları deyişikliği ilmî bir keskinlik ve açıklıkla mütalea etmek imkânını verdi. Marksdan önce «sosyoloji» ile tarihşinaslık, yallah yallah, sırf tesadüfcüklerin yardımı ile derlenmiş, ham vakıaları birikdirmekle kalmışdı, Marksizm ise zıt temeyyüllerin *topunu birden* gözden geçirdi, bu zıddiyetlerin muhtelif cemiyet *sınıf*larını iyice belli istihsâl ve yaşayış şartlarından ileri geldiklerini gösrerdi, bir takım «müdür» fikirler seçmek veya bunları tefsir etmek hususunda göste-

rilen sübjektivizmi, gelişi güzel, keyfî davranışları bir yana attı, bütün başka başka temayüllerin ve bütün fikirlerin *orijin* lerini *köklerini*, bilâistisna, maddî istihsâl güclerinin ahvalinde bularak açığa çıkardı; böylelikle de sosyal ve ekonomik teşekküllerin doğuş, inkişaf ediş ve çöküşlerindeki gidişin bütün genişliğince ve derinden derine mütalea edilmesine yol açtı. İnsanların kendi tarihlerini yapan sanatkârlar gene insanlardır, amma bu insanların ve daha doğrusu insan yığınlarının saikleri ne suretle belli olur, onları iten güç neden icabeder? Fikir ihtilâflarının ve zıt emellerin sebebî nedir? İnsan cemiyetlerinin kitlesi içindeki bu ihtilâfların topu birden neyi temsil eder? insanın tarihteki bütün faaliyeti maddî hayatın istihsali üzerine temel attığına göre bu maddî istihsalin objektif şartları nelerdir? Bu şartların inkişaf kanunu nedir? Marks dikkatini bütün bu davaların üzerine yürüttü ve tarihin ilimce ne yolda mütalea edileceğini çizdi ve tarihi, akılları durduracak kadar bol çeşitli görünüşlerine ve bütün tezatlarına rağmen, bir takım kanunlarla güldüler biricik bir gidiş olarak ele aldı.

Sınıf dövüşü

Soysal çatışmaların kanunları vardır

Herkes bilir ki, Tarihdeki her cemiyette, bazı kimselerin dilekleri başkalarınınkilerle çatışır, sosyal yaşayış çatışmalarla doludur, tarih bize kavimlerle cemiyetler arasındaki dövüşü, ve bunun gibi de kavimlerle cemiyetlerin içindeki dövüşü ifşa eder, bundan

başka aynı tarih bize, birbirini kovalıyan inkılâp ve irtica savaş ve barış, durgunluk ve çabuk çabuk inkişaf ediş yahut çöküp yıkılış devreleri gösterir. Marksizm, bu düpedüz mahşerin ve bu dehlizin içinde kanunların mevcut bulunduğunu keşfettiren yolgösterici ipi: sınıf dövüşü nazariyesini elimize verir. Yalnız bir cemiyetin bütün âzâlarının ve bütün bir cemiyet grupunun dileklerini mecmu heyetile mütalea etmek, o deliklerin neticesini ilmî bir keskinlik ve açıklıkla tayin ve tarif etmeğe elverir. O ise ki, birbirine zıt dilekler, yazılı tarîhteki her cemiyetin yapısı içinde bulunan *sınıfların* durum ve yaşama şartları arasındaki farklardan doğarlar. Marks, *Komünist Partisinin Manifesti* nde şöyle yazar:

Yazılı tarihde Baş kanun: Sınıf dönüşü

«Zamanımıza gelinceydek her cemiyetin «tarihi «[daha sonra Engel ilâve eder: iptidaî komunanın «tarihi müstesna], sınıf savaşları tarihinden başka «bir şey olmadı.

«Hür insan ve köle, patrisyen ve «plebyen, ağa «ve toprakbent köylü, usta ve kalfa, bir sözle zalim «ve mazlum, ezen ve ezilen, bir teviye çatışaraktan, «ardı sırası kesilmez bir savaş tutdurdular, «bazan «üstü kapalı, bazan açık, öyle bir savaş ki, daima «ya inkılâbcı bir devrimle tekmil cemiyetin kılık «deyiştirmesi, ya dövüşen iki sınıfın da yıkılıp «gitmesi ile bitiyordu...

«Modern burjuva cemiyeti, derebey «cemiyetinin «yıkıklıkları üzerinde yükseldi, amma sınıf çatışma-«larını oratadan kaldırmadı. Burjuva rejimi eski

«sınıfların yerine yenilerini, yani eziş şartlarını, yeni «dövüş biçimlerini geçirmekten başka bir şey «yakmadi.

«Bununla beraber, zamanımızın, burjuvazi za- «manının kendisini öteki zamanlardan ayırd eden «karakteri, sınıf çatışmalarını basitleştirmiş, sadeleş- «tirmiş. olmasındadır. Cemiyet gittikçe daha ziya- «de iki zıt ordugâha, doğrudan doğruya birbirine «düşman iki büyük sınıfa bölünür: bir yanda bur- «juvazi, (sermayeci sınıfı), öbür yanda proletarya (işçi sınıfı).»

Fransız Ulu İnkılâbındanberi, Avrupa tarihi, bir çok memleketlerde, hususî bir besbellilikle vukuatın hakikî sebeplerini açığa vurdurdu. Fransada daha Restorasyon devrinde bir hayli tarihçilerin (Thierry, Guizot, Mignet, Thiers) meydana çıktıkları görüldü ki, bunlar, vukuatı umumileştirirlerken, bütün Fransız tarihini açacak anahtarın sınıf dövüşünden başk bir şey olmadığını teslim etmekten kendilerini alakoya- madılar. Modern zaman dediğiz devir, burjuvazinin tam zafer devri, temsilî müesseseler genişlemiş (veya ünüversel) zengin fakir herkesin rey verme devri, kitlelerin içinde işliyen ucuz günlük matbuat dev ri, güçlü güreli amele ve patron cemiyetleri, ve- saire devri, daha da besbelli olarak gösterdi ki (her ne kadar bazan tekyanlı, «müsalemetçi «meşrutiyetçi» bir biçimde de olsa) sınıf dovüşü vukuatın motorudur. Marksın *Komünist Manifesti*

inden aldığımız aşağıki fıkrası, onun modern cemiyet içinde her sınıfın vaziyetini objektif olarak, ve bu sınıfın inkişaf şartlarının tahlili ile birlikte tahlil edecek olan sosyalojiye ne gibi zaruretler dayatdığını bize gösterir:

İnkılapta baş sınıf: Proletarya

«Bu gün bu saat burjuvazi ile yüz göze gelen «bütün sınıflar içinde, yalnız proletarya, yalnız işçi «sınıfı hakikaten inkilâbcıdır. Öteki sınıflar büyük «senayi ilerledikçe çökerler, eriyib yok olurlar; işçi sınıfı «ise, bilâkis, büyük senayiin en özgülü mahsulüdür.

«Orta sınıflar, küçük fabrikacılar, perakendeciler, «esnaflar, köylüler, burjuvazi ile çarpışırlar çünkü «burjuvazi onların orta sınıf olarak mevcud kalmala«rı için bir tehlikedir. Demek onlar inkılâbcı deyil, «belki muhafazakârdırlar; bir az daha gidilse, mür«tecidirler; isterler ki tarih çarklarını gerisin geriye «döndürsün. Eğer inkılâbcı gibi hareket ediyorlar «ise, bu onların bir gün gelib işçi sınıfı içine düşe«riz diye korkduklarındandır; o zaman bunlar şimdi«ki menfaatlerini değil gelecekteki menfaatlerini mü«dafaa ederler; kendi bakımlarını bırakıb işçi sınıfı«nın, proletaryanın bakımından yana çıkarlar.»

Bir sıra tarihî mesaisi içinde, Mark, materyalistçe tarih yazıcılığının parlak misallerini, *her* hususî sınıfın ve bazan bir sınıf içerisindeki muhtelif makule ve tabakaların tahlilini yaptı, göze batarcasına bir besbellilik kertesinde niçin ve nasıl «her sınıf dövüşünün bir politika dövüşü olduğunu» gösterdi.

Şu zikrede geldiğimiz fıkra, her tarihî tekâmülün hasılasını aydınlığa çıkarmak maksadile, Marksın tahlil etdiği sosyal münasebetler ağı ile bir sınıfdan ötekisine, geçmişden heleceğe *geciş* kertelerinin ne denlü karışık olduğunu bize açık açık gösterir.

Marks nazariyesi en derîn, en mutlak ve en tafsilâtlı teyid ve tatbik edilişini Marksın ekomomi doktrininde bulur. [Marksizmin ekonomi, sosyalizm ve taktik kısımları, *Marksizm kütübhanesi* nin No. IV ündedir.]

Karşılıklar

Felsefe: Mânası: Usseverlik. Felsefe ne ile uğraşır? Şu üç şeyle :

1 — Her ilimde bulunup ta hiç bir ilme *has* olmıyan *umumî* meseleleri araşdırır: Varlık nedir, hakikat nedir, madde, ruh nedir?.. gibi. Her ilim varlığın bir köşesini, felsefe tapunu birden arar);

2 — Bu araşdırmalardan bir takım prensipler çıkarır: mesela, bilgi nereden gelir? sosyal psikolojiden; Sosyal psikoloji? Sınıf münasebetlerinden; Sınıflar? Ekonomi ve teknikden, ve ilk. gibi;

3 — Bu prensiplerle ilimlere düzenler verir, yeni araşdırma yolları açar.

Obje — Süje insan için varlık iki kılıkda gözükür:

A — Bir insanın kendisi, "Ben„i, (İnsan düşüncesi), buna: *süje* [düşünen kimesme] diyoruz;

B — Bir de «Ben» den başka yani insan düşüncesi dışında sayılan (bilhassa varlık) varona da: *Obje* [düşünülen nesne] adını veriyoruz. Obje (varlık) mi önce gelib süjeyi yapmış, yoksa süje (düşünce) mi önce gelib objeyi yapmış? Bu mesele felsefenin baş meselesidir?

Obejektif: düşünülen nesmeye göre.

Sübjektif: düşünen kimselere göre.

Monizm — Düalizm:

1 — Bazı [sınıflı cemiyetin üstün] felsefeleri obje ile süje yi *iki* ayrı *cevher* sayarlar: bunlara *Düalizm* [ikicilik] denilir;

2 — Gerçekde ise obje ile suje *bir* tek varlığın *bize göre* iki görünüşüdür.

Düşünülen nesne insanın "Ben„i olduğu zaman "düşünen kimesne„de bir objedir. Obje ile süje aynı özden gelir diyen felsefeye *monizm* [bircilik] denilir. Monizm de iki çeşiddir. 1- Objeyi (varlığı) yaratan süje (düşünce)dir diyen idealist monizim: «*vahdaniyetcilik*»,"*panteizm*„ gibi; 2- Yaratılan ve yaratan yok, süje (düşünce) de objenin (varlığın) bir *mahsusî* biçimidir diyen : *Materyalist*

*monizm*dir. (Her materyalist monizm marksizm olamaz, ama marksizm bir materyalist monizmdir).

Metafizik: (fizikten sonra: Aristonun ilk sebepleri arayışı). Fizik ötesinde, tabiat bilimlerini hiçe sayan, *sırf spekülasyon* [kuru akıl, tecrübe dışında nazariye] üzerine yaslanılır sanan bir bilgi kuruntulanmak. Varlığı deyişmeyen *mutlak* bir nesne sanmak ve öylece: "hiç bir şey olmaksızın her şey olan varlık„ ı aramak: en sonunda Tanrıya kapaklanmak. (Bütün idealist felsefenin *ideali* budur.)

Materyalizm - idealizm: Felsefe başlıca iki *zıt* ordugâha bölünür: 1_ *materyalizm* süje objeden, düşünce varlıktan ruh maddeden gelir; ruhu ve düşünceyi *belli* eden maddî varlıkdır, der. *Materyalizm* inkişaf halinde olan bir cemiyetin veya inkilâpçı bir sınıfın *İnkilâpçı felsefesi* dir. (İsadan beş altı yüzyıl önce Ynnan medeniyeti doğarken; XVIIIc. yüzyıllarda Avrupa burjuvazisi ınkılâba hazırlanırken felsefe materyalistdi.)

2 _ *İdealizm*: materyalizmin tersi: varlığı düşünce doğurur, maddeyi Ruh yaratır, der İdealizm çöken bir sosyal düzenin eziş veya ölüş halindeki bir sınıfın *mürteci felsefesi*dir. (İsadan üç dört yüz yıl önce yunan medeniyeti batarken çıkan *sofizm*, ahlâk felsefesi; XXc. yüzyıl başında sermayedarlık düzeni çürüyüb dağılırken görülen kaşarlı idealizm çeşitleri , Dürkhaymcılıklar , Bergsonızmler, ilh. gibi)

§ Mürteci felsefeler . İnsan bilgisinin zayıf noktaları üzerine tünemiş düşünce baykuşları.

Anyostisizm [Lailmîlik Bilmemcilik]: Bilgimiz: izafî, mütenahî ve eksiktir. Bununla: mutlak, namütenahi ve tam olanı [Tanrıyı! Ruhır!] kavrıyamayız. İlmin vardığı yerde şimdiyedek maddeden başkasını bulamadık; ama, bunda aldanıb aldanmadığımızı,maddenin ötesinde bir ruhun bulunmadığını bilmiyoruz.. der. Anyostizim "materyalizmin beşiği„ olan *İngilterede*, burjuvazi inkilâbını bitirince doğdu. Huxley (1825-1895) gibi natüralistler, Spencer (1802-913) gibi filosoflar ele başılarıdır. Engels bunlara «*Korkak materyalistler*» der. Çünkü, her günkü yaşama ve araştırmalarında materyalistçe davrandıkları

halde, üstün sınıflardan eldikları maaş hatırı için, idealizme açık kapı bırakırlar: "Bilmeyiz ama, bir Tanrı var„ derler!

Pozitivizm: *Anyostizim* in *fransızcası*. *Fransada*; XIXc. yüzyıl başında, amele hareketleri sarpa sararken Auguste comte (1801-881) tarafından sis demleştirildi. Laittré(1801-1881) ve Spencerce işlenir]. Pozitivizme göre, in san olan bitenleri vehadiesenin kanunlarını bilir, ama "sebeb„lerini kavrıyamayız. Hadi seler ve kanunları dışında bir *mutlak sebeb* vermiş gibi!

Kant - kritisizmi: Almanyadaki anyostizim mostrası, Emanüel Kant, önce: maddeyi yaratan bir Ruh ve Tanrı, metafizikle ispat edilemezden (*Sırf aklın tenkidi*]; sonra — bu işe oda hizmetçisi ağladı diye — , ahlâk için bir Tanrı uydurmağa kalkışır (*pratik aklın tenkidi*). Bu uğurda, varlığı Ben ve Acun, *Zaman* ve *mekân* diye iki «makule„ ye parçalar; Ruh da madde de ispat edilemez neticesine varır. O zaman, "Ben„ ile"Acun„u birleştirmek için — alelusul — bir "Tanrı„cağız da o kotarıverir.

Leptisizm [işkilcilik]: Anyostizm "İlksebebi„ bilmiyorum diyorsa, septisizim: hiç bir şeycikleri bilmem demeğe getirir: Ne hakikat, ne bir şeyin doğruluğu bilinmez; öyle ise objektif bir ilim de kur ulamaz! Metafizik — Hakikat — İlim — üç büyük yalandır. [İster inan ister inanma]

Hume Fenomenist (hadiseci) ingiliz filozofu ona; göre: bize doğruyu ancak tecrübe verir. Tecrübe ise bir vicdan ve *şuur hadisesi*dir: Demek cevher yoktur. Ruh ve beden hadiselerin meydana getirdikleri bir kavrayışdır. Hadiselerse boyuna değişirler: demek kanunlar görünüştürler. Şimdiden başka hiç bir şeyden emin olamayız: yarını bilmem? ve ilh.

§ *İnkilâpçı felsefe*:

Diyalektik (İnkılabcı tekâmül felsefesi): Her hadise bir *sentez* (terkip) dir. Bir sentezin doğması için birbirine zıd iki başka hadise yani *tez* (iddia) ile *antitez* (karşılık iddia) gerekdir. Tezle antitez çarpışırlar. Bu çarpışma bir hadde kadar *birikib* kızıştıktan sonra bir *kıyametdir* kopar ve yeni bir hadiseye (sentez) *atlanılır*. Sentez ne teze, ne antiteze benzemez: onlardan bambaşkadır. Her doğan sentez hadise genç durmadığından, başka bir had-

se - tezine karşı antitez olur: yeniden çatışma, çarpışma, hareket, deyişme, yeni bir sentez ve ilh.. tarzında, arada bir *hız* alarak, gerile gerile *atlayışlar* ile daimî ilerleyiş, deyişiş felsefesi.

Tekâmül: tezle antitez arasındaki çatışma ve kızışmanın *biriktiği* hız aldığı konak.

Inkılab:: Bu birikme olgunlaşınca, yeni bir senteze birdenbire *sıçrıyarak* atlayış.

Tekâmül *kemmiyetçe* deyişme, inkilâb *keyfiyetçe* deyişmedir. Öz değişiklikler ne yalnız tekâmülle, ne yalnız inkılâbla deyil, birbirini tamamlıyan, birbiri ardından çekinilmez bir suretde gelen hem tekâmül hemde inkılâbla olur.

Hegelcî diyalektik: (*İdealist* Hegel diyalektiği): Hegele göre ilk olan *Fikir*dir. Fikirler, diyalektik bir gidişle çarpışarak daima deyişir ve inkilâpla açılırlarken dış dünyayı ve tarihi yaratırlar. Varlık düşüncenin diyalektik bir mahsulüdür.

Karl Marks, Hegel diyalektiğini "baş aşağı yürüyen„ tersine inkılâpçı bir felsefe saydı. Ondaki inkılâpçı özü doğru dürüst yürütmekçin , tutdu, Hegel diyalektiğini "ayakları üstüne„ kaldırdı: yani, diyalektiği idealizm örümcekliğinden kurtardı, materyalist çehresile tanıtdı. Marks gösterdi ki, diyalektik bir suretde deyişiş ve gidiş maddenin hassası, özü ve ta kendisidir. Madde diyalektik olduğu için maddenin kafamızda bıraktığı iz demek olan *Fikir*de diyalektikdir. Diyalektik fikir maddeyi yaratmaz; bilâkis, diyalek madde kendine benziyen fikirleri doğurur.

Föyerbah: Materyalist, ümanist (insancı) alman filozofu. Marksizmin föyerbahda bulduğu eksikliklerin başlıcaları şunlardır: 1—Föyerbah materyalizmi *diyalektik* deyildir: 2— Föyerbaha göre İnsan tarihin bir mahsulüdür. Marksizmde: insan tarihin yalnız neticesi ve eseri deyil, aynı zamanda tarihin sebebi ve müessiri dir de. İnsan tarih selinde bir saman çöpü deyil, *aktif* (yapıcı) bir varlıkdır. 3- Föyerbah insan bilgisininin maddî kaynaklardan geldigini gösterir. Fakat bu bilginin ne ile bellileştiğini koyamaz. Marksizm, insan bilgisinin insan *aktilifği* ile, insan emeğinin yaylımı ile, insan faaliyetine göre belli olduğunu ispat eder.

Diyalektik materyalizm: Hegel diyalektiği ile Föyerbah materyalizminin (çarpışmasından doğma bir) *sentezidir*; Düşünce ve varlık diye iki ayrı cevher yok (*monizm*) biricik var olan maddedir (*materyalizm*); ama, madde ölü. durgun deyil inkılâplı ve inkilâpçı bir nesnedir (*diyalektik*) [Sermayedarlıkda, en inkılâpcı sınıf proletarya olduğu için, *diyalektik materyalizm* işçi sınıfının felsefesidir].

Sosyoloji (İçtimaiyat): Bütün *varlık* karşısında felsefe ne ise, *Cemiyetin* karşısında da sosyoloji o dur. Mademki sosyoloji bir *cemiyet filozofisidir*, demek onda da, felsefede bulduğumuz üç mevzu vardır: 1— Ökonomi, hukuk, siyaset, ahlâk ve ilh gibi cemiyet ilimlerinde parça parça bulunup da hiç birine *has* olmıyan en *umumî* sosyal meseleleri: cemiyetin *hareket kanunlarını*: doğuş, büyüyüş, çöküş *sebeblerini*, cemiyet *şekillerini* araştırır; 2- Bu araştırmalardan bir takım *prensibler* çıkarır. Meselâ: sosyal çatışmalar, ekonomik zaruretlerle ve istihsal münasebetlerine göre bellileşir. Tarih maddî-ekonomik sebeplerle yürür, cemiyet içindeki çatışmaların başı geçim çatışmalarındandır. (*Tarihî maddecilik*).. gibi. *3*- Bu prensiplere göre insan kümelerine içinde bulundukları tezatları halletmek veya baskı altına almak için bir takım *metodlar* verir. Meselâ, sınıf çatışmaları içinde sınıf dövüşmesi metodları gibi.

[Misallerimizin terside olur: 1 - Cemiyette hareketi ve kanunlarını inkâr ["tarih bir tekerrürdür„]; 2 - Ekonomi çatışmaları fikriyatça anlaşamamazlıktandır; *3* - Sınıflar dövüşü yokdur veya olmamalıdır. (Burjuva sosyolojileri) gibi]

Tarihî materyalizm: [proletarya sosyolojisi] 1 - Tarih akar cemiyet belli kanunlarına göre deyişir; 2 - deyişmeyide tayin eden ve yönelten cemiyetin maddesi yani ekonomisidir. 3 - Sosyal deyişimler ve devrimler sınıf çarpışmalarile olur.. der ve medotlar verir.

T... MATERYALİZM KÜTÜPHANESİNDEN

İKANLAR:

No		FİYETİ
I	Karl Marks (H. K.)	Gündelikçi İş ile Sermaye 15 krş.
II	Hikmet Kıvılcım..	Edebiyati Cedidenin Otopsisi 40 krş.
III	Lenin (H. K.)..	Karle Marksin Hayati felsefesi Sosyolojisi 10 krş.

ÇIKACAK DENEMELER:

"Mantık„ın mantıksızlıkları
Osmanlı tarihinin materyalizmi
İslâm tarihinin materyalizmi
Din tarihinin materyalizmi
İmperyalizm
Asrîy Sofizm — Faşizm ve ya "Kadro„nun kadrosu

ÇIKACAK DİLÇEVİRİMLERİ:

Karl Mark ..... SERMAYE (uydurması değil aslı) (Bu büyük eserin 4 cildlik ilk tomu)
« « ..... Ücret, Fiyet, Kâr.
Friedrich Engeis .. Anti Düring
« « .. Utopik sosyalizmden İlmî Sosyalizme
« « .. Ailenin, Şahıs mülkiyetinin ve Devletin nereden çıktığı
Plekhanof ..... Marksizmin temelli meseleleri
Buharin ....., Tarihi materyalizm nazariyesi
Lapidüs Ostrovityanof Kısaca Ökonomi Politik.
Jean Rced ..... Dünyayı sarsan On gün
Lenin ..... Marks okonomisi, sosyolizmi taktiği

Satış yeri : İstanbul Şafak Kitabevi FİYATI 40 KURUŞ